

Techniki łączenia tworzyw sztucznych – spawanie

1. Cel ćwiczenia

Celem ćwiczenia zaznajomienie studentów z zagadnieniami dotyczącymi metod łączenia tworzyw sztucznych, a także wykonanie połączenia próbek wybranymi metodami.

2. Określenie podstawowych zagadnień oraz opis metod łączenia.

Tworzywa sztuczne możemy łączyć poprzez klejenie, połączenia mechaniczne (nity, gwinty, zatrzaski). Tworzywa termoplastyczne można dodatkowo łączyć technikami zgrzewania i spawania. Wybór metody łączenia zależy od postaci łączonych elementów, zastosowania, warunków eksploatacji a także od budowy chemicznej i właściwości fizycznych łączonych materiałów.

2.1. Spawanie tworzyw sztucznych

Techniki spawania mają zastosowanie w przypadku łączenia elementów z tworzyw termoplastycznych, gdzie konieczne jest wykonywanie trwałych połączeń z dużą wydajnością i możliwie wysoką jakością. Łączenie techniką spawania umożliwia uzyskanie wyrobów finalnych o założonych parametrach użytkowych w sposób szybki i stosunkowo małym kosztem (rys. 1).

Rys. 1. Zbiornik do galwanizacji wykonany z polipropylenu (PP) technikami spawania. Szkielet jest stalowy pokryty przyspawanymi profilami z PP.

Spawanie termoplastów polega na doprowadzaniu ciepła do łączonych powierzchni i materiału łączącego (spoiwa), w celu uplastycznienia ich i docisku spoiwa do łączonych powierzchni.

Podczas spawania, między uplastycznionym materiałem łączonym i spoiwą, zachodzi dyfuzja makrocząsteczek i po ochłodzeniu powstaje trwałe złącze kohezyjne. Warunkami dobrej dyfuzji jest odpowiednia ruchliwość dyfundujących łańcuchów, dlatego materiał łączony i spoiwo powinny mieć podobną temperaturę mięknienia (topnienia), a także podobną budowę chemiczną [6]. Większość tworzyw termoplastycznych jest ze sobą niemieszalna termodynamicznie, w związku z tym spoiwo musi być z tego samego polimeru co materiał łączony. Wyjątkiem jest np. polimetakrylan metylu (PMMA), który można spawać zmiekczone (suspensyjnym-przezroczystym) polichlorkiem winylu (PVC). Umożliwia to uzyskanie większej wytrzymałości połączenia niż przy stosowaniu prętów z PMMA.

Tworzywa termoplastyczne wykazujące w stanie uplastycznionym takie cechy jak: podatność na destrukcję termooksydacyjną, skłonność do degradacji termicznej, duży wskaźnik szybkości płynięcia

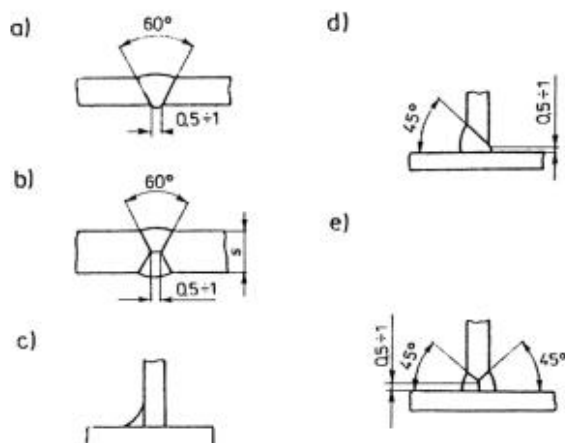

(MFR), są materiałami, których łączenie technikami spawania wiąże się z dodatkowymi trudnościami lub często jest praktycznie niewykonalne.

W technikach spawania, nagrzewanie odbywa się w strumieniu gorącego gazu najczęściej powietrza, lub w przypadku tworzyw wrażliwych na termooksydację (utleniania pod wpływem podwyższonej temperatury) - azotu, argonu, etc [3].

Wytrzymałość mechaniczną względną spoiny określa się stosunkiem wytrzymałości na rozciąganie spoiny do wytrzymałości materiału pierwotnego (nie spojonego). Wytrzymałości względne spoin wahają się w granicach 50%-90% w zależności od materiału i techniki spawania. Spoiny wykonywane przez automaty mają większą wytrzymałość niż spoiny wykonane ręcznie.

W technikach spawania tworzyw sztucznych stosuje się dwa rodzaje spoin: czołowe (spoiwo wprowadza się między powierzchnia styku elementów) (rys. 2. a,b,d,e) i pachwinowe (spoiwo wprowadza się obok styku elementów) (rys. 2. c). Możliwe jest też wykonywanie spoin mieszanych czołowo-pachwinowych.

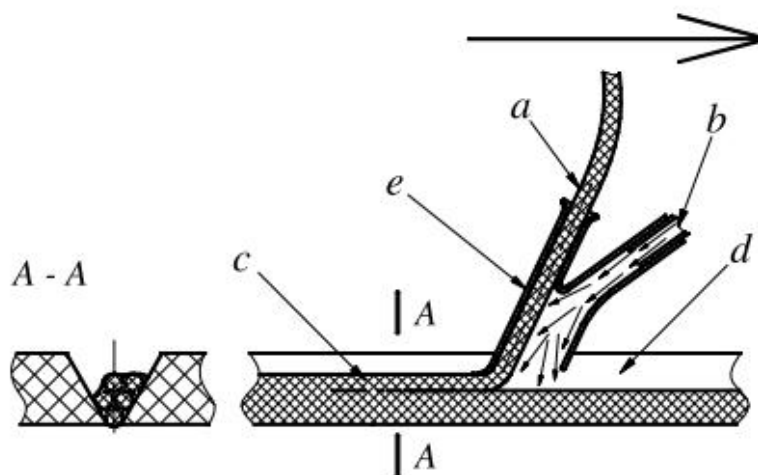
Rys. 2. Przykładowe rodzaje spoin a) spoina V, b) spoina X, c) spoina pachwinowa pojedyncza, d) spoina $\frac{1}{2}$ V, e) spoina K

Do wykonywania połączeń spawanych termoplastów stosuje się najczęściej dwie techniki: spawanie drutem (ang. welding wire) nazywane również spawaniem prętem i spawanie ekstruzyjne (ang. extrusion welding) zwane też spawaniem wytłocznym.

2.1.1. Spawanie drutem-prętem

Drutem-prętem nazywamy postać materiału łączącego wykonanego najczęściej z tego samego tworzywa co łączone elementy, o przekroju okrągłym lub trójkątnym i wymiarach poprzecznych od 3 do 7 mm.

Podczas spawania drutem powierzchnie łączone i materiał spoiwa w postaci drutu lub pręta uplastyczniane są gorącym gazem, następnie ręcznie lub stopką dyszy spawalniczej układana jest spoina (rys. 3 i rys. 4). Aby tą techniką połączyć grubsze elementy, niezbędne jest ułożenie większej liczby ściegów.

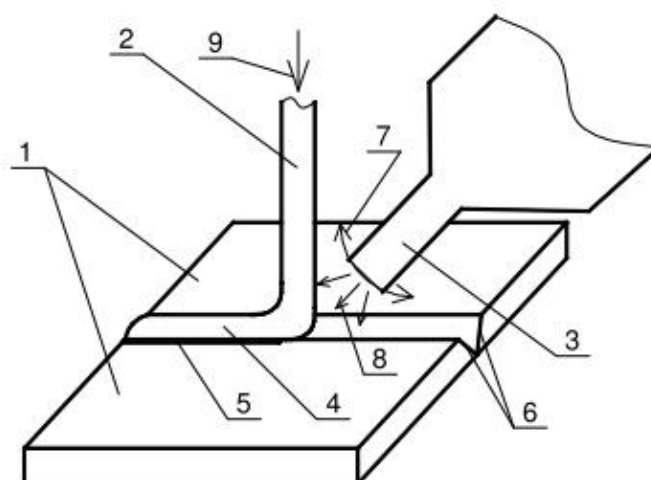

Rys. 3. Schemat spawania drutem w strumieniu gorącego powietrza. a – drut spawalniczy, b – gorące powietrze, c – spoina, d – Zukosowany łączony materiał, e – dysza spawalnicza

Rys. 4. Spawanie płyt z PP drutem profilowym z zastosowaniem dyszy spawalniczej.

W przypadku braku dyszy spawalniczej możliwe jest spawanie wahadłowe (Urząd Dozoru Technicznego nazywa takie spawanie wachlarzowym) bez użycia dyszy (rys.5 i rys. 6.), spawanie wtedy jest zdecydowanie mniej wydajne (ok. 10-krotnie wolniejsze).

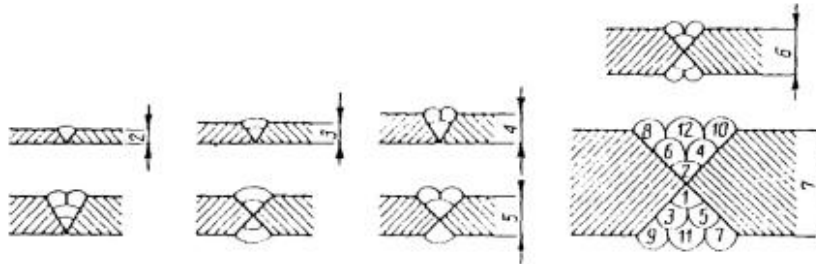
Rys. 5. Spawanie wahadłowe prętem z tworzywa w strumieniu gorącego gazu (najczęściej powietrza): 1 – materiały łączone, 2 – pręt-drut z tego samego tworzywa co materiały łączone, 3 – końcówka spawarki-dmuchawy gorącego gazu, 4 – lico wykonanej spoiny, 5 – nadlew-wypływka, 6 – ukosowany pod kątem 60° materiał – spoina doczołowa V, 7 – kierunek wykonywanego ruchu wahadłowego, 8 – gorący gaz, 9 – nacisk na pręt spawalniczy (ok. 1 – 2 kg)

Rys. 6. Zobrazowanie prawidłowego nadlewu-wypływki przy wahadłowym spawaniu utwardzonego polichlorku winylu (PVC) i profilowanego pręta spawalniczego PVC.

Bardzo istotna podczas spawania drutem jest odpowiednio dobrana temperatura gorącego gazu, oraz równomierna prędkość spawania i nacisk, tak aby powstał właściwy nadlew-wypływka, który jest gwarancją dobrego spawu. Zarówno materiał łączony jak i drut spawalniczy muszą być w takim samym stopniu uplastycznione, gdyż w przeciwnym wypadku nie nastąpi dyfuzja i spoina będzie wadliwa. Należy podkreślić, że temperatura którą będzie miało tworzywo podczas spawania zależy jednocześnie od temperatury gazu oraz prędkości spawania, czyli czasu jaki będzie gorący gaz oddziaływał z tworzywem. Przy większej prędkości spawania temperatura gazu powinna być wyższa niż przy mniejszej prędkości spawania.

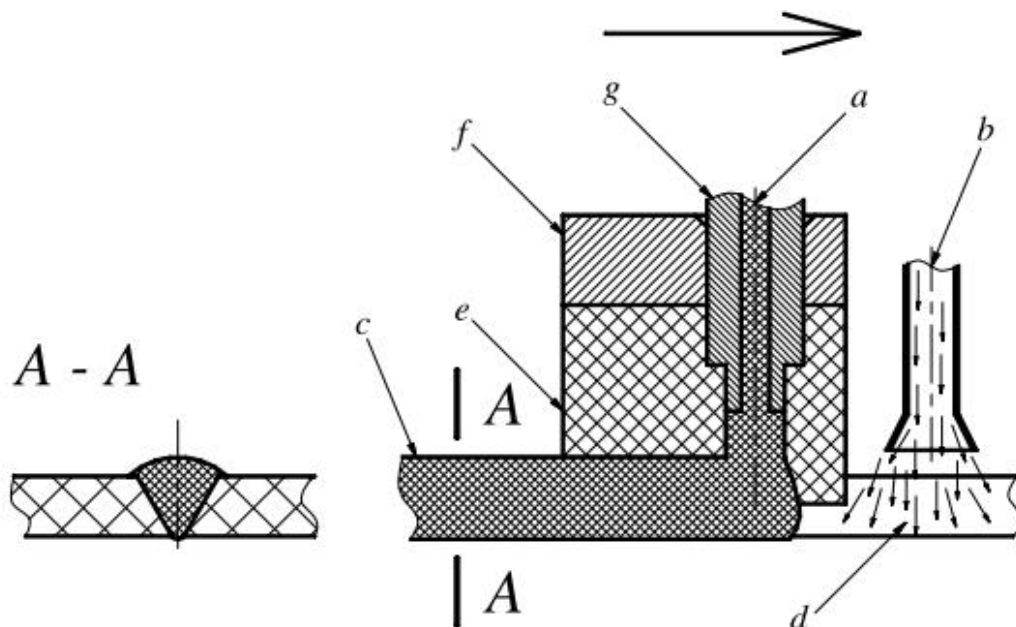
Na rysunku 7 pokazane jest jak należy dobierać warstwy spoin w zależności od grubości materiału łączonego. Należy zwrócić uwagę, że do wykonania spoiny X potrzeba mniej materiału niż do wykonania analogicznej spoiny V.

Rys. 7. Zależność ilości warstw spoiwa od grubości (mm) spawanych elementów.

2.1.2. Spawanie ekstruzyjne

W spawaniu ekstruzyjnym (wytłocznym) uplastycznione spoiwo jest wytłaczane z wytłaczarki i specjalną głowicą tzw. butem spawalniczym jest formowana spoina między uplastycznionymi gorącym gazem powierzchniami łączonymi (rys. 8). Tą metodą możemy jednym przejściem wykonywać spoiny o dużej grubości. Spawanie ekstruzyjne jest bardziej wydajne niż spawanie drutem.

Rys. 8. Schemat spawania ekstruzyjnego. a – stopione tworzywo z ekstrudera, b – gorące powietrze, c – spoina, d – ukosowany łączony materiał, e – but spawalniczy z PTFE, f – podstawa buta, g – dysza ekstrudera.

Rys. 9. Spawanie doczołowe płyt z PEHD spawarką ekstruzyjną

Wybór metody łączenia zależy od postaci łączonych elementów, zastosowania, warunków eksploatacji a także od budowy chemicznej i właściwości fizycznych łączonych materiałów.

3. Sposób wykonania ćwiczenia

Instrukcja obsługi urządzeń wraz z danymi technicznymi oraz uwagami dotyczącymi BHP powinna znajdować się na stanowisku. Obsługiwanie urządzeń do spawania i zgrzewania jest dozwolone tylko w obecności prowadzącego ćwiczenie po uprzednim zapoznaniu się z instrukcją lub przeszkoleniu. Należy ściśle stosować się do poleceń prowadzącego ćwiczenie. Należy zachować szczególną ostrożność, gdyż w przeciwnym wypadku istnieje groźba poparzenia.

3.1. Spawanie tworzyw sztucznych

Na ćwiczeniach przewidziane jest przeprowadzenie spawania drutem bez oraz z dyszą szybkiego spawania a także spawanie ekstruzyjne. W/w metodami wykonane zostaną złącza doczołowe płyt z PE i PP ukosowanych na V lub X w zależności od grubości płyt. Wykonane złącza prowadzący ćwiczenie poprzecina w próbki do badań wytrzymałości względnej spoin a następnie zostaną przeprowadzone próby wytrzymałościowe.

4. Literatura

1. Schreder W.: Tworzywa sztuczne. Przeróbka i spawanie. Wydawnictwo Naukowo Techniczne. Warszawa 1973
2. Klimpel A.,: Spawanie i zgrzewanie tworzyw termoplastycznych. Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2000
3. Wytyczne Urzędu Dozoru Technicznego „SPAWACZE I ZGRZEWACZE TERMOPLASTYCZNYCH TWORZYW SZTUCZNYCH”, WDT-ST-1/00, Warszawa 2000

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny INSTYTUT INŻYNIERII MATERIAŁOWEJ

Adres: al. Piastów 19, 70-310 Szczecin,
NIP 852-254-50-56, Tel. 091 449 47 79, Fax. 091 449 43 56 , www.iim.edu.pl

---

4. K. Kwiatkowski, Z. Roslaniec – „Badanie połączeń spawanych elastomerów poli(eterowo-estrowych). Cz. I. Wpływ zawartości segmentów giętkich na morfologię i właściwości mechaniczne”, POLIMERY 2004, 49, 268-274
5. Spawanie termoplastycznych tworzyw sztucznych przy użyciu spawarek ręcznych. Materiały reklamowe firmy LEISTER, prospekt 21A/PL , Kagiswil, Szwajcaria